

Література

1. *Анучин Н. П.* Лесная таксация / Н.П. Анучин. — М.: Лесная промышленность, 1982. — 552 с.
2. *Байрак О. М.* Наукові засади створення регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський» (Полтавська область, Україна) / Байрак О.М., Стецюк Н.О. Слюсар М.В. // Заповідна справа в Україні. — 2001. — Т. 7. — С. 56—59.
3. *Васенков Г. І.* Типи лісу / Г.І. Васенко, О.О. Орлов. — Житомир, 2010. — 90 с.
4. *Стецюк Н. О.* Фітоценотична характеристика, особливості формування та розвитку заплавних лісів острівних систем регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський» (Полтавська область) / Н.О. Стецюк // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету. — Серія Екологія. Біологічні науки. — 2004. — Вип. 4 (37). — С. 166—174.
5. *International Plant Name Index Query (IPNI)*, 2005 [Электронный ресурс] Доступ: http://www.ipni.org/ipni/query_ipni.html. (address 03.01.2017).

УДК 581.9.58.006

**СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ КОЛЕКЦІЇ
РОСЛИН КРЕМЕНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ**

А. М. Ліснічук

Кременецький ботанічний сад

E-mail: kbs1@ukr.net

Ботанічний сад у Кременці при Волинській гімназії став важливим осередком інтродукції й акліматизації та центром поширення багатьох видів рослин, внаслідок чого було зібрано значні колекційні фонди. Однак, після успішного 25-річного функціонування основну колекційну базу було вивезено в Київ для організації ботанічного саду при новоствореному

університеті.

Постановою Кабінету Міністрів України №37 від 17.03.90 р. ботанічний сад юридично відновлено. У 1998 р. остаточно визначено його межі та отримано державний акт на право користування землею. Розпочато збір рослинного матеріалу для закладання колекцій та експозиційних ділянок. За останніх п'ятнадцять років, відколи ботанічний сад підпорядковано Мінприроди, зібрано значні колекційні фонди живих рослин, які на даний час включають 2214 таксономічних одиниці (чисельність видів та внутрішньовидових колекційних одиниць).

У Каталогах рослин Кременецького ботанічного саду [1, 2] відображені підсумки інтродукції рослин, що завершено залученням у культуру перспективних видів рослин з цінними господарськими властивостями. За дилектусами поступило близько тисячі зразків насіння. Живі пропагули рослин, в основному, поступали шляхом експедиційних зборів та наукового обміну. Поповнення колекції відбувається також завдяки інтродукції зразків з країн далекого і близького зарубіжжя: Австрії – Österreichische Bundesgarten Alpengarten im Belvederegarten, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії – Cruickshank botanic Garden (of Aberdeen, Scotland), Tatton Park Gardens, Данії – Botanic Carden of the Universiti of Copenhagen, Німеччини – Universitat Bayreuth Ökologisch Botanischer Garten, Botascher Carten Essen, Botanische garten der Universitat Bonn, Чехії – Institute of botany Academy of Sciences of the Czech Republik, Бельгії – Departament Reereatie, Sport en Toerisme provincial Groendomeinen Regio Antwerpen, Канади – Jardin botanique de Montreal, Італії – Gardino Botanico Alpino Rezia, Росії – Російський державний університет ім. І. Канта (м. Калінінград).

Територія наукової зони (41, 56 га) на даний час частково сформована і складається з п'яти окремих колекційно-карантинних ділянок, де культивуються види рослин різних господарських груп: дендрофлори, нові кормові, овочеві, лікарські, квітничково-декоративні, плодово-ягідні, а також рослини природної флори в тому числі десинентної групи.

Колекційний фонд рослин природної флори нараховує 424

Різноманіття фітобіоти та її збереження

види, з них рослин класу *Magnoliopsida* 322 види (38 родин, 142 родів), класу *Liliopsida* 102 види (59 родів, 9 родин). Рідкісних рослин у колекції 140 видів (44 родини, 100 родів та 4 форми), з яких 77 видів червонокнижні, 63 види регіонально-рідкісні. Серед них рослини, що занесені до Червоної книги України – 69 видів, Червоної книги Росії – 18, Червоної книги Білорусії – 1, списку Бернської конвенції – 6, Червоного Світового списку – 4, Європейського Червоного списку – 6, CITES – 1. Серед них 13 видів є ендеміками. Частка рідкісних видів Тернопільської області в колекції становить близько 90%, при цьому 30,8% – види Червоної книги України та 56,25% – регіонально рідкісні. Серед життєвих форм у колекціях природної флори переважають багаторічні трави, на долю одно – дворічних рослин припадає менше 2 % усіх видів.

Колекція деревних рослин включає 384 таксони, з яких 294 види та 91 внутрішньовидових таксони, що належать до 80 родів та об'єднуються у 44 родини. За кількісними показниками переважає відділ *Magnoliophyta* – 253 види, 45 форм, 7 гібридів, 12 сортів. Найбільшою кількістю видів представлена родина *Rosaceae* Juss. (67 видів, 14 форм, 3 гібриди). Відділ *Pinophyta* представлений двома класами: *Ginkgopsida* (*Ginkgo biloba* L.) та *Pinopsida*, які нараховують 67 таксонів (40 видів і 27 форм). Найбільш багата за видовим різноманіттям родина *Cupressaceae* Grey., у її складі 5 родів, 20 видів, 20 форм. Найбільшу різноманітність форм мають *Thuja occidentalis* L., *Taxus baccata* L., *Chamaecyparis lawsoniana* (Murray.) Parl., *Syringa vulgaris* L., *Spiraea japonica* L. У дендрологічній колекції зростають 16 видів реліктових та шість ендемічних видів рослин України, Флориди, Китаю, Далекого Сходу. Більшість реліктових видів за визначенням є рідкісними і зникаючими видами світової дендрофлори, три з них: *Ginkgo biloba* L., *Metasequoia glyptostroboides* Cheng et Hu, *Taxus baccata* L. занесені до Червоного списку МСОП (IUCN).

Культивування рослин з лікувальним ефектом у Кременці бере початок з аптекарського саду Єзуїтського колегіуму. У 1807 році при гімназії заново створюється аптекарський город, де вирощували лікарські рослини багатой місцевої флори

Кременецьких гір, а також заготовляли лікарську сировину для аптек Кременця, Львова і інших міст. Створення колекції у наш час розпочато 2003 року з добору видового складу й розробки концепції досліджень. На даний час у колекції зростає 116 видів, 22 сорти рослин (33 родини, 93 роди).

Нові та малопоширені кормові культури представлені 112 видами, 3 формами, 10 варіаціями, 21 сортом та 4 гібридами (11 родин, 57 родів).

Генофонд овочевих інтродуцентів нараховує 103 види, 39 сортів, 37 різновидів (14 родин, 44 роди), пряноароматичних рослин – 75 видів (10 родин, 48 родів).

Значно розширилася колекція квітниково-декоративних рослин. Її основу складають багаторічні трав'янисті декоративні рослини (125 видів, 4 сортів, 2 форми), однорічні культури (25 видів, 8 сортів), дворічники (6 видів, 4 сорти), ґрунтопокривні рослини (57 видів, 5 сортів). У 2010 – 2014рр. закладено колекційно-експозиційні ділянки роду *Hosta* Tratt. (8 видів 17 сортів) та відділу *Polypodiophyta* (21 вид, 8 форм). У віцетумі культивуються 30 видів, 31 сорт, 1 варіація та 2 форми ліан. Колекція троянд нараховує 28 сортів 5 садових груп. За кількістю сортів переважає чайно-гібридна група.

За останнє десятиріччя спостерігається позитивна динаміка щодо поповнення колекції плодових та ягідних культур новими та малопоширеними видами рослин, яка представлена 36 видами, 46 сортами та 3 формами (18 родин, 26 родів). У колекції зростають нетрадиційні для нашого регіону види та сорти родів *Actinidia* Lindl., *Eleagnus* L., *Ziziphus* Mill., *Cydonia* Mill., *Lonicera* L. та ін. Зерняткові культури представлені 14 видами. Вид *Malus domesitca* Borkh. нараховує 88 сортів різних термінів дозрівання, з них 9 сортів мають високі декоративні властивості. Найбільшу дольову частку у колекції займають сорти зимового терміну дозрівання. Колекції ягідних (8 видів, 44 сорти, 1 гібрид) та кісточкових культур (7 видів, 42 сорти) представлені переважно родиною *Rosaceae*.

Аналізуючи інвентаризаційні дані, звіти та матеріали науково-дослідної роботи встановлено позитивну динаміку щодо формування колекційного фонду установи. Колекції живих

рослин Кременецького ботанічного саду мають важливе значення в історії розвитку ботанічної науки на Тернопільщині, відіграють істотну роль в культурній спадщині нашого регіону, використовуються для наукових досліджень, демонстрації та навчальних цілей.

Література

1. *Каталог* рослин Кременецького ботанічного саду / [Іваницький Р.С., Ліснічук А.М., Гнатюк І.А. та ін.]. — Кременець, 2015. — 160 с.
2. *Кременецький ботанічний сад: каталог рослин* / [В.Г. Стельмашук, А.М. Ліснічук, О.А. Мельничук, Р.Г. та ін.] // Природно-заповідні території України. Рослинний світ. — Київ, 2007. — Вип. 8. — 159 с.

УДК 585+582.572.7.001.33 (477.46)

**КОЛЕКЦІЯ ВИДІВ І СОРТІВ РОДУ *IRIS* L. УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА**

Т. В. Мамчур, В. П. Карпенко, О. О. Поліщук

Уманський національний університет садівництва
E-mail: mamchur-tv@ukr.net

Підготовка фахівців зі спеціальності “Садово-паркове господарство” потребує створення різноманітних колекцій рослин одного роду з метою вивчення їх еколого-біологічних особливостей та можливостей використання при створенні різних садово-паркових композицій, у тому числі й на території університету. Види роду *Iris* L. здавна використовувалися в озелененні, оскільки більшість з них мають високий ступінь декоративності. Загалом це сорти і невелика кількість видів, тоді як природні види характеризуються широкою гамою кольорів, формою і розмірами квіток, строками цвітіння та іншими декоративними якостями. У зв’язку з цим вивчення біологічних та декоративних особливостей колекції видів та сортів роду *Iris*